

WVDIREKTEUR LOK: FRIESLAND IS HONDERD PROCENT KLEINSCHALIG

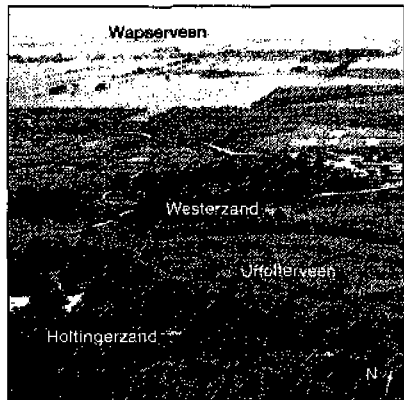
Bert van der Moolen, Rob Wolters

De heer A. Lok, directeur van de provinciale WV Friesland-Leeuwarden, is een man waarvan de 20 jaar ervaring, die hij in dienst van deze organisatie heeft opgedaan, afstraalt. Begrip heeft hij voor het streven van de milieubeweging alhoewel, zo zegt hij met een glimlach, in vroegere jaren het begrip 'groene mafia' soms beter op zijn plaats leek. Toch ziet hij nu in de eerste plaats de voordelen: 'Ik denk dat het goed is dat er een milieubeweging is, omdat er anders wellicht ongelukken waren gebeurd'.

Omtrent kleinschalige recreatie en toerisme en de relatie recreatie en toerisme — natuur en milieu heeft de heer Lok uitgesproken ideeën.

Het stuifzandgebied van Westerland en Uffelerveen

Ten noorden van Havelte ligt een groot en afwisselend stuifzandgebied met droge en vochtige heide en venen: het Westerland. Het gebied werd in 1901 gekocht door de Oranjerbond van Orde die het met dennen liet bebossen door de Heidehij. Het Westerland is met het aansluitende Oosterzandpara'kulier bezit en in gebruik bij Defensie. Ten zuiden van dit gebied ligt het Uffelerveen, een 140 ha groot veengebied in eigendom van Natuurmonumenten. Dit gebied wordt met grondwater gevoed vanuit het oosten met regenwater vanuit het noorden (Westerland) en het zuiden (Holingierzand). Beide gebieden worden bedreigd door een mogelijke uitbreiding en intensivering van militaire activiteiten. Het West- en Oosterzand staat op nominatie om nationaal park te worden. Dit valt echter niet te verenigen met de militarisering van dit 266 ha grote gebied.

Wat zijn de taken en doelstellingen van de WV Friesland-Leeuwarden?

De stichting WV Friesland-Leeuwarden is een soort werkmatschappij van twee verenigingen, namelijk de WV Leeuwarden en de provinciale WV. Zij tracht te bevorderen dat toerist of rekreatant naar Friesland komt. Tevens behartigt zij de belangen van het toeristisch-rekreatief bedrijfsleven. Samenvattend kan men zeggen dat de WV informatieve en receptieve taken en promotie-taken kent.

Zijn er wel eens spanningen tussen het beleid van de WV en dat van de provinciale overheid?

Wij hebben alle vrijheid om een eigen beleid uit te voeren. Ons bestuur is samengesteld uit het bedrijfsleven, dat middels de RECRON en de HORECAF vertegenwoordigd is, de Vereniging Friese Gemeenten, de provincie en de gemeente Leeuwarden. Verder zijn alle plaatselijke WV's in het bestuur vertegenwoordigd. Dus de basis om tot een zo breed en goed mogelijk beleid te komen is er. Het is niet verstandig om een beleid te voeren dat indruist tegen dat van de provincie. We zien gelukkig dat het provinciale beleid de laatste jaren wat meer op recreatie en toerisme afgestemd wordt en het 'Friesland voor de Friezen' niet langer het motto is. Het besef is er nu alom dat het toerisme voor

Friesland een goede zaak is. Wij krijgen dan ook meer geld voor gerichte promotie. In 1985 was dat f 100.000,- en in 1986 f 200.000,-, met dien verstande, dat we eenzelfde bedrag uit het bedrijfsleven moeten krijgen.

Is de relatie recreatie en toerisme en natuur en landschap in Friesland een probleemrelatie?

Ik denk dat het in Friesland erg meevalt. Natuurlijk zijn de milieuoorganisaties er niet voor niets. Ze hebben tijdig signalen gegeven van 'dat gaat te ver'. Maar we hebben ook met elkaar de natuur of een bepaald gebied om er van te genieten. Dat moet niet alleen voor een selecte groep zijn weggelegd. Ik vind dat alle gebieden, die van ons allen zijn, ook door ons allen betreden moeten kunnen worden, zeker nu de mensen over meer vrije tijd beschikken.

Van u is de stelling bekend dat alle recreatie en toerisme 'm Friesland kleinschalig is...

Ja, want wat is kleinschalig?

Dat is de volgende vraag.

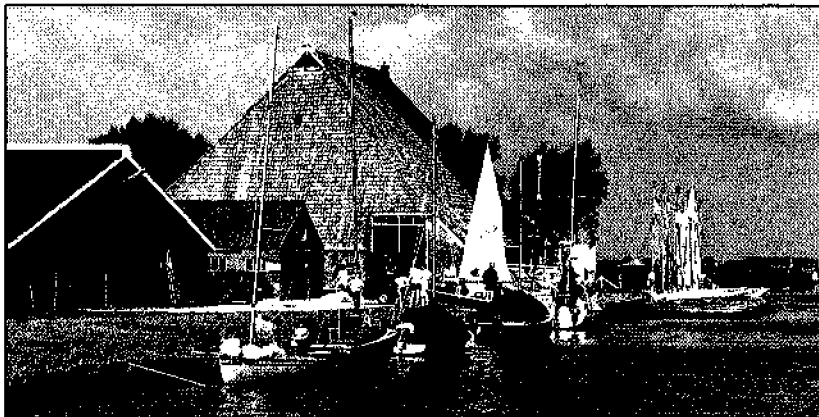
Een grootschalig bedrijf is volgens mij bijvoorbeeld een hotel met meer dan 150 kamers. Of bij een dagtoeristisch recreatiepunt meer dan 500.000 bezoekers. Dat soort projecten hebben we niet in Friesland. Het grootste project ontvangt hier nog geen 100.000 bezoekers. Over het geheel genomen is het dan 'middelschalig'.

Er is in 1985 een provinciale notitie over kleinschalige recreatie en toerisme uitgekomen. Vindt u het onderscheid kleinschalig—grootschalig 'm Friesland niet zinvol?

Ik denk dat we hier honderd procent kleinschalig zijn. Er zijn geen grootschalige bedrijven! Er is hier bijna geen bedrijf dat boven de 10 personeelsplaatsen uitkomt. Waar praten we dan nog over? In Friesland zijn een kleine 700 kleinschalige toeristische bedrijven, van restaurants tot campings. Grote campings hebben we hier nauwelijks, een paar op de eilanden. Maar, wat is groot?

Vol is vol

Zijn de ontwikkelingen op Terschell'ing en Ameland niet grootschalig te noemen?

Zestig procent van de zeilers blijft aan de umi

Ik denk dat ze het op Ameland helemaal niet zo slecht gedaan hebben door er een aantal grote campings aan te leggen. Op Terschelling zien we net het tegenovergestelde: daar zijn veel kleine. Op Vlieland is er bovendien maar één. Vol is vol!

Twee campings toch?

Ja, Staatsbosbeheer heeft er ook één. Maar dat is een natuurcamping dus dat e...

Volgens de milieubeweging is de druk op de eilanden al veel te groot geworden.

Het seizoen begint rond Hemelvaart en eindigt half september. Dan heb je een periode tot 1 juni die wij rustig is. Buiten de zomermaanden is de druk te verwaarlozen. Dan heeft de natuur zo enorm lang de tijd om zich te herstellen. De natuur herstelt zich, wat er ook gebeurt. Ik zie niet zo veel problemen.

Op de Friese meren heeft de uitbreiding van het aantal jachten en surfplanken veel gebieden aardig onder druk gezet, bu. de Grote Wielen. De Wielenwerkgroep wijst erop dat het oppervlak aan kale afslag-oevers in enkele jaren met zo'n 50 % is toegenomen door het intensieve recreatieve gebruik.

We moeten niet vergeten dat er nooit wat aan oeverbescherming is gedaan. Het meeste leed is veroorzaakt door stormen, dat blijkt uit diverse rapporten. Het is heel logisch dat er bij een stad als Leeuwarden ruimte moet zijn om te recreëren. Anders hadden we misschien een zandkuil gegraven, daarin komt dan ook water en begroeiing en dan is het ook een natuurgebied ...

Maar toch... op sommige mooie dagen mag je als

zei/er blij zijn, als je nog wat kunt manoeuvreren in bepaalde gebieden.

Is dat nou zo? Ik zeil zelf en inderdaad, op mooie dagen is het erg druk. Maar we weten uit tellingen van Waterstaat dat meer dan 60 % van de zeilers aan de wal blijft liggen. Die varen vrijdagavond ergens naar toe, blijven daar liggen en keren zondagavond weer terug. Dus die beweging op het water valt wel mee.

Toch een aktie 'Niet in het riet'.

Dat is een hele goeie! Ik denk ook dat er heel wat te doen valt om mensen er op te wijzen hoe mooi de natuur is en dat die natuur bescherming nodig heeft.

Denkt u dat de toerist bereid is aan de hand van een dergelijke aktie zijn gedrag aan te passen?

Ik denk van wel. Het milieubewustzijn is sterk toegenomen. Dat blijkt onder andere doordat schoonmaakak-

Kwetsbaar gebied van de Oude Venen bij Eemewoude

ties de laatste jaren nauwelijks meer plaatsvinden. Men gooit de rommel niet meer zo maar overboord.

Op topdagen is iedereen wild

U bent niet van mening dat in bepaalde gebieden de ontwikkeling te ver is gegaan?

We hebben indertijd wel eens gezegd, bij Grouw en Eemewoude wordt de druk te groot. Maar daar kun je nauwelijks iets aan doen. Men heeft er het provinciaal beleid op afgestemd door te zeggen: In dit gebied geen jachthavens meer. Maar verder? Je kunt moeilijk een sluis aanleggen bij Sneek en zeggen: Er liggen nu 10.000 bootjes aan de andere kant en nu gaat de sluis dicht, want de druk is te groot. En waar ligt de grens, bij 10.000? Of bij 20.000? De watersport is erg weer gevoelig. Met de goede Nederlandse zomers zijn er top-dagen, dan is iedereen wild, maar dat is hooguit 1 à 2 dagen!

In Drente heb je de knapzakroutes. Zijn er vergelijkbare zaken in Friesland?

Ja, wij hebben een boekje uitgegeven 'Lopen over gras' geheten, dat is te vergelijken met de knapzakroutes. We maken er echter geen bepaald arrangement voor. De mensen die dit soort routes lopen laten zich niet leiden. Het zijn natuurvorsers, echte wandelaars. Het is voldoende dat je de route aangeeft en informatie geeft over bijvoorbeeld Béd en Brochje-akkommodaties.

Is het dan nodig dat er een provinciale nota is die zegt dat kleinschalige recreatieve voorzieningen gestimuleerd moeten worden?

Ik denk dat we erg op moeten passen met het stimuleren van die voorzieningen. We hebben hier immers al te maken met een kleinschalig toeristisch bedrijfsleven, wat nog wel het een en ander kan opvangen en wat goed gespreid is over de gehele provincie. Dan zeg

ik, dat we niet zoveel uitbreiding meer nodig hebben. Laat de bestaande bedrijven hun zaken nu eerst maar eens op orde brengen.

Bovendien verlangen bijna alle toeristen toch een zekere mate van comfort en ik vraag me af of het kleinschalige daar in kan voorzien.

De Lauwersmeer kan nog wel wat hebben

Hoe denkt u over de plannen voor de aanleg van een bungalow-komplex bij Ezumazijl en Oostmahom in het Lauwersmeergebied? De Friese Milieuraad stelt dat deze grootschalige ontwikkeling er niet komt voor de lokale en regionale bevolking, maar voor de Noordduitse markt.

Dat klopt, maar laten we wel weten: dat gebied was voorbestemd om er een toeristisch gebied van te maken. Dat 't in de tussentijd een prachtig natuurgebied is geworden, doet daar niets aan af. Zo'n grootschalige ontwikkeling kan bovendien een versterking betekenen van het gehele noordelijk toeristisch produkt. Het is een aanvulling van de al bestaande bedrijven. Je hebt op dit moment een bepaalde categorie toeristen die niet naar Friesland komen omdat ze een Sporthuis Centrum missen. Zo'n groot bungalow-komplex is dus uiterst geschikt om die mensen aan te trekken. Het Lauwersmeergebied is daarvoor een goede plaats, dit gebied kan nog wel wat hebben.

Wat verstaat u onder groot 'm dit verband?

Onder groot versta ik zo'n 200 bungalows met zwembad en tennisbanen. Want daar is vraag naar. Bovendien blijft het slechts bij deze ene vestiging, want het TROP-Friesland biedt verder geen mogelijkheden tot vestiging elders in de provincie.

Eén van de doelstellingen van de TROP is het gebruik maken van de bestaande voorzieningen. Toch zie je dat de TROP tot de ontwikkeling van relatief veel grootschalige projecten heeft geleid. Verdient de TROP een herwaardering?

Ik denk dat er een aantal grootschalige speerpunten in zit, zoals Thialf en het windmolenpark, maar er zitten ook vele kleinschalige zaken in. Dus die herwaardering hoeft niet voor mij.

Aanleg van kleinschalige voorzieningen en prestige-projecten: is dat niet strijdig met elkaar?

Grote projecten slaan meer aan, zijn spektakulairder. Maar nogmaals, ik denk dat ook de kleinschalige bedrijvigheid enorm kan profiteren van enkele grote projecten. Ze vullen elkaar eerder aan, dan ze strijdig met elkaar zijn.

Van de bomen kan men niet eten

De ANWB vreest dat kleine, niet al te intensief gebruikte recreatie-terreinen afgestoten zullen

Jachthaven Wieënd

worden als gevolg van de bezuinigingsdrang. De mogelijkheid bestaat dat deze terreinen overgenomen worden door commerciële ondernemingen die er bijvoorbeeld golfbanen aanleggen. Ook vreest men dat vaker entree-gelden geheven zullen worden. Men denkt dat vooral de kleinschalige, rustzoekende rekreatie en de natuurliefhebber van deze ontwikkeling de dupe zullen worden. Vindt deze ontwikkeling al in Friesland plaats?

Nee, in Friesland zie ik deze ontwikkeling nog niet. Je hoeft bijna nergens entree-gelden te betalen. Je mag dat best heffen, binnen enige beperkingen, maar dan moet je er ook voor zorgen dat er de nodige voorzieningen zijn. Het is natuurlijk zeer wel mogelijk dat het Groene Stergebied bij Leeuwarden in de toekomst te duur wordt voor de gemeente en dat er dan gezocht zal worden naar een meer commerciële wijze van beheer.

Wat vindt u van zo'n ontwikkeling?

Er is zowel voor het één als voor het ander wat te zeggen. Privatisering kan nadelig uitwerken voor bepaalde groepen en dan niet alleen voor de minder bedeelde, maar te denken valt daarbij ook aan natuurliefhebbers. Van de bomen kan men niet eten. Er zal dus wat anders moeten gebeuren, wat misschien ten koste zal gaan van natuur en landschap. Maar ik signaleer dat nog niet in Friesland.

Als je door Friesland rijdt, merk je dat er een groot verschil in landschapsfypen is: Gaasterland is voor de doorsnee toerist aantrekkelijker dan de omgeving van Franeker. Wat doet de VW met zo'n gegeven?

Wij splitsen Friesland op in een vijftal toeristische gebieden, bijvoorbeeld de waddeneilanden en het terpenland. Wil je dit laatste gebied promoten, dan moet je wijzen op de kracht van het terpenland: de terpen en de kerken. Dit landschap is niet voor het grote publiek, maar je moet toch proberen ze er een dagje naar toe te krijgen. Naast de twee genoemde gebieden heb je nog de Zuidoosthoek, het bosgebied plus Gaasterland, en het Merengebied plus daarnaast nog eens de elf steden. Dit stedengebied is de laatste tijd steeds belangrijker aan het worden.

Je ziet dat de landschappen als gevolg van landinrichtingsprojecten steeds grootschaliger geworden zijn.

Het wordt er niet altijd mooier op. De wegen, sloten en kavels worden recht. De stoffering is uit toeristisch oogpunt bezien niet altijd even fraai. Het mooie van een landinrichting is echter wel, dat er recreatieve voorzieningen worden aangelegd, als vissteigers en rijwielpaden.

Friesland als Staphorst, dat is mooi

Slaat de balans positief of negatief uit na een landinrichting?

Ik heb daar gewoon geen mening over. Dat is net zo iets als van moeten er nu wel of geen silo's bij de kop-hals-rompboerderijen.

Vanuit toeristisch oogpunt zeg ik: nee! Maar vanuit economisch oogpunt: we lopen hier niet allemaal meer op klompen en in klederdracht. We moeten ook bedenken: de boeren zijn de grootste rekreatieondernemers van Friesland. Zij onderhouden het hele landschap met die prachtige koeien, korenvelden en graslanden.

Het zou het mooiste zijn als heel Friesland Staphorst nog was. Maar dat is het jammer genoeg niet en ik denk ook niet dat we daar naar toe moeten...

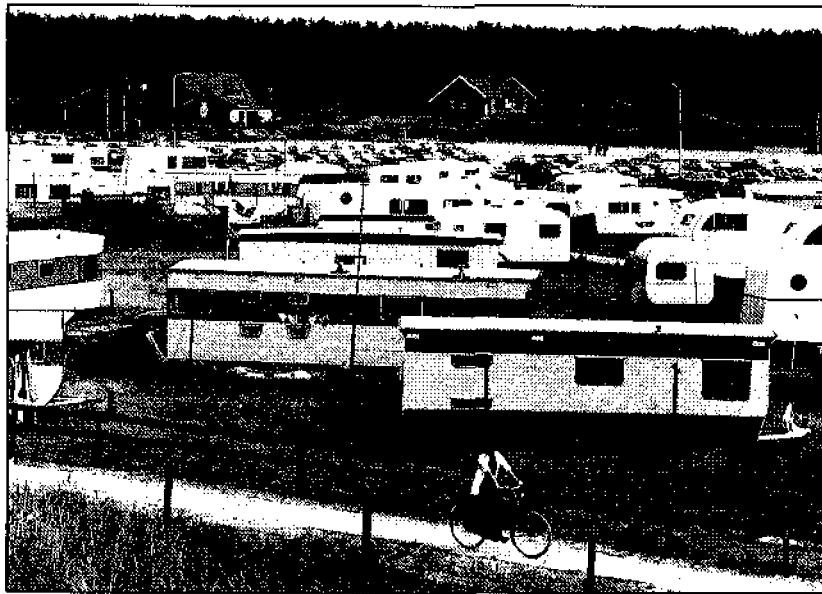
De regulering van recreatie gebeurt met behulp van provinciale en gemeentelijke verordeningen. Vooral 'm het Friese Merengebied worden die overtreden. Moet er meer controle komen of zijn de verordeningen te streng?

We moeten Friesland niet vol gooien met verordeningen.

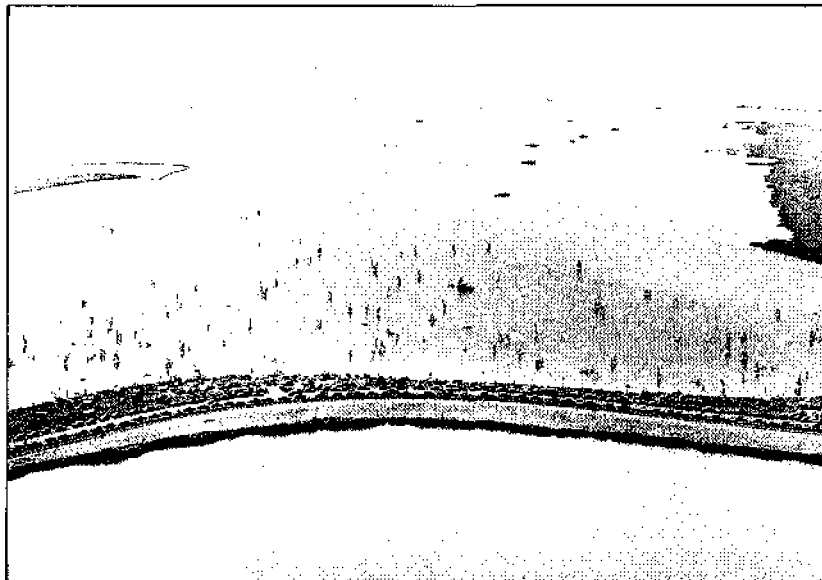
Die zijn er momenteel al.

Dat zijn er teveel. Je moet heel selectief te werk gaan en Friesland niet onaantrekkelijk maken door het plaatsen van hekken, verbodsborden en prikkeldraad. Er eten hier toch heel wat mensen van de recreatie. Dat moeten we niet vergeten!

Hoe moeten kwetsbare gebieden dan veilig worden gesteld?

Camping Duinoord bij Nes op Ameknd

Phnheikrs in de Lauwersmeer

Je zou meer moeten gaan werken met technische oplossingen. Het Fryske Gea heeft een aantal van deze maatregelen, in met name het Merengebied, toegepast. Te denken valt bijvoorbeeld aan het graven van een sloot tussen de aanleggever en een natuurgebied, zodat de rekreatie niet eenvoudigweg het natuurgebied in kan lopen. En leg dan ook steigers vóór de rietkraag aan, hetgeen al vaak gebeurt, zodat men niet in de rietkragen hoeft af te meren.

Wat is uw mening over het beleid van de provincie, gemeente en van de milieubeweging?

In denk dat de provincie een vooruitstrevend beleid voert; daar ben ik beslist tevreden mee. Kijk naar Thialf, kijk naar het bungalowpark en de kleinschalige voorzieningen. Men doet er de laatste jaren beslist wat aan.

Met name nadat het TROP-Friesland is verschenen, zien we dat ook de gemeenten hun beleid beter zijn gaan regelen.

Met betrekking tot de milieubeweging heb ik sommige jaren gehad dat ik zei dat is de groene maffia, maar dat zeg ik nu al lang niet meer. Ik denk dat ze heel veel goed werk gedaan hebben en dat het goed is dat er een organisatie is, die doorlopend de vinger aan de pols houdt.

Welke ontwikkelingen voorziet u in de komende tien jaar?

Ik denk dat we te maken krijgen met een verdwijning van een toch redelijk aantal kleine toeristische bedrijven, dat het geheel wat grootschaliger gaat worden. Ik verwacht dat het kleinschalige toeristische bedrijfsleven het niet kan bolwerken. Er zullen in de komende jaren erg veel investeringen gedaan moeten worden om de boot niet te missen. Het toeristisch product moet aangepast worden aan de nieuwe trends. Het toeristisch bedrijfsleven zal veel meer samen moeten werken. In Friesland kunnen we grote concurrentie krijgen van andere watersportgebieden. We moeten hetvoorzieningspeil hoog houden om die enorme markt die we nu hebben in stand te houden. Dat geldt niet alleen voor het Merengebied, maar voor alle gebieden. Daarom denk ik dat het goed is, dat de Stellingwerven nu ook een kleine TROP hebben uitgebracht. En ik denk ook, zoals de notitie over de kleinschalige recreatie stelt, dat het voorzieningspeil in stand moet worden gehouden. Daar is de laatste jaren te weinig aandacht aan geschonken.

Die notitie ademt geen sfeer uit 'm de richting van het grootschalige.

Nee, maar ik denk dat we wel die kant op moeten!

■■■■■■■■■■